

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INSON HUQUQLARI
HIMOYASINING KONSTITUTSIYAVIY ASOSLARI**

*Sharipov Avazbek Sherali o'g'li – Andijon qishloq xo'jaligi va
agratexnologiyalar instituti “Yurisprudensiya” ta'lim yo'nalishi 1 –bosqich talabasi*

*Reyimbayev Javohir Hamdam o'g'li – Andijon qishloq xo'jaligi va
agratexnologiyalar instituti “Yurisprudensiya” ta'lim yo'nalishi 1 – bosqich
talabasi*

*Ruzimurodov Jahongir Sherzod o'g'li - Andijon qishloq xo'jaligi va
agratexnologiyalar instituti “Yurisprudensiya” ta'lim yo'nalishi 1 – bosqich
talabasi*

sharifpovavazbek@gmail.com

Annotatsiya – Ushbu maqola asosiy qonunimiz bo'lgan Konstitutsiyamizda etirof etilgan inson va fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklari , jumladan , yashash huquqi , saylash va saylanish huquqi , ijtimoiy , iqtisodiy , madaniy va ekologik huquqlari shuningdek tibbiy xizmatdan foydalanish huquqi kabi asosiy huquqlaridan foydalanishi hamda ushbu huquqlarning Konstitutsiyaviy himoyasi haqida.

Kalit so'zlar – O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi , Konstitutsiyada etirof etiladigan va kafolatlanadigan inson va fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklari , inson huquq va erkinliklari etirof etilgan asosiy qonun hujjatlari va xalqaro hujjatlar.

**Constitutional foundations of human rights
protection in the Republic of Uzbekistan**

*Sharipov Avazbek Sherali oglu - 1st year student of the Andijan
Institute of Agriculture and Agrarian Technologies, “Jurisprudence” education
program*

Reyimbayev Javohir Hamdam oglu - 1st year student of the Andijan

Institute of Agriculture and Agrarian Technologies, “Jurisprudence” education program

Ruzimurodov Jahongir Sherzod oglu - 1st year student of the Andijan Institute of Agriculture and Agrarian Technologies, “Jurisprudence” education program

sharifpovavazbek@gmail.com

Abstract - This article is devoted to the fundamental rights and freedoms of people and citizens recognized in our Constitution, which is our fundamental law, including the right to life, the right to vote and be elected, social, economic, cultural and environmental rights, as well as the right to use medical services, and the constitutional on the protection of.

Keywords – Constitution of the Republic of Uzbekistan, fundamental rights and freedoms of man and citizen recognized and guaranteed by the Constitution, basic legislative acts and international documents recognizing human rights and freedoms.

**Конституционные основы защиты прав
человека в Республике Узбекистан**

Шарипов Авазбек Шерали оглы - студент 1 курса Андижанского института сельского хозяйства и аграрных технологий, специальность «Юриспруденция»

Рейимбаев Джавохир Хамдам оглы - студент 1 курса Андижанского института сельского хозяйства и аграрных технологий, специальность «Юриспруденция»

Рузимурад Джахонгир Шерзод оглы - студент 1 курса Андижанского института сельского хозяйства и аграрных технологий, специальность «Юриспруденция»

sharifpovavazbek@gmail.com

***Аннотация** - Данная статья посвящена основным правам и свободам человека и гражданина, признанным в нашей Конституции, которая является нашим основным законом, в том числе праву на жизнь, праву избирать и быть избранным, социальным, экономическим, культурным и экологическим правам, а также праву на пользование медицинскими услугами, и конституционному праву на защиту.*

***Ключевые слова** – Конституция Республики Узбекистан, основные права и свободы человека и гражданина, признаваемые и гарантируемые Конституцией, основными законодательными актами и международными документами, признающими права и свободы человека. Inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash va himoya qilish har bir demokratik davlatning eng muhim vazifalaridan biridir. O'zbekiston Respublikasi ham mustaqillik yillaridan boshlab inson huquqlari sohasida keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirib kelmoqda. Ayniqsa, Konstitutsiyada belgilangan asosiy tamoyillar insonning sha'ni, erkinligi va huquqlarini himoya qilishga yo'naltirilgan. 2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiya bu boradagi yondashuvni yanada mustahkamladi va huquqiy asoslarni kuchaytirdi.*

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida inson huquqlarini konstitutsiyaviy darajada kafolatlash mexanizmlari, ularning amaliy ahamiyati va xalqaro standartlar bilan uyg'unlashuvi o'rganiladi.

1. Inson huquqlari tushunchasi va konstitutsiyaviy himoya mohiyati Inson huquqlari — bu har bir inson tug'ilganidan boshlab egasi bo'ladigan ajralmas, doimiy va daxlsiz huquqlardir. Ular millati, irqi, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, jinsi yoki boshqa belgilaridan qat'i nazar, har bir shaxs uchun teng asosda amal qiladi. Bu huquqlar qatoriga hayot huquqi, erkinlik, mulk huquqi, ta'lim olish huquqi, sog'liqni saqlash huquqi va boshqalar kiradi. Konstitutsiyaviy himoya esa bu huquqlarni asosiy qonun — Konstitutsiyada mustahkamlab, davlat tomonidan ularning buzilishiga yo'l qo'ymaslik kafolatidir. Konstitutsiya — barcha qonunlarning asosi bo'lib, unda inson va fuqarolarning asosiy huquq va erkinliklari bevosita belgilab qo'yiladi.

2. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida inson huquqlari

O'zbekiston Respublikasining 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan Konstitutsiyasi mamlakatda demokratik huquqiy davlat barpo etish yo'lida muhim qadamlardan biri bo'ldi. Unda xalq suvereniteti, qonun ustuvorligi, hokimiyatlar bo'linishi va inson huquqlarining ustuvorligi asosiy tamoyil sifatida belgilandi.

2023-yilda Konstitutsiya yangi tahrirda qabul qilindi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyada inson huquqlariga oid quyidagi muhim yangiliklar kiritildi:

- Inson huquqlarining ustuvorligi: 2023-yilgi Konstitutsiyada "Davlat inson huquqlarini oliy qadriyat sifatida tan oladi va ularni ta'minlaydi" degan norma mustahkamlandi.*
- Ijtimoiy davlat tamoyili: Davlat ijtimoiy adolat, birdamlik va ijtimoiy himoya siyosatini yuritishi kerakligi aniq belgilandi.*
- Ta'lim va tibbiyotga konstitutsiyaviy kafolat: Har bir fuqaroning bepul umumiy ta'lim va bepul tibbiy yordam olish huquqi konstitutsiyaviy darajaga ko'tarildi.*
- Fuqarolarning murojaat qilish huquqi: Har bir shaxs davlat organlariga murojaat qilish, shikoyat qilish va ma'lumot olish huquqiga ega.*

Konstitutsiyaning 13-moddasida "Inson, uning hayoti, erkinligi, sha'ni, qadrqimmati va boshqa daxlsiz huquqlari O'zbekiston Respublikasida oliy qadriyat hisoblanadi. Davlat inson huquqlari va erkinliklariga rioya qilinishini, ularning qonuniy himoyasini ta'minlaydi" deb belgilangan.

3. Inson huquqlarini himoya qiluvchi konstitutsiyaviy institutlar

O'zbekistonda inson huquqlarini konstitutsiyaviy himoya qilishga xizmat qiluvchi bir qator organlar va institutlar mavjud:

a) O'zbekiston Respublikasi Prezidenti

Prezident inson huquqlari va erkinliklarining konstitutsiyaviy kafolatlarini ta'minlash bo'yicha oliy darajadagi mas'ul shaxs sifatida faoliyat yuritadi.

b) Oliy Majlisning Inson huquqlari bo'yicha vakili (Ombudsman)

Fuqarolarning davlat organlari tomonidan huquqlari buzilishi holatlarini o'rganadi

va sudgacha bo'lgan nizolarni hal etishga ko'maklashadi.

c) *Konstitutsiyaviy sud*

Qonun va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarning Konstitutsiyaga muvofiqligini nazorat qiladi. Bu bilan u inson huquqlarining buzilmasligi uchun muhim kafolat hisoblanadi.

d) *Sud hokimiyati*

Mustaqil sud tizimi har bir fuqaroga adolatli sudlov, shaxsiy daxlsizlik, advokat yollash va apelatsiya qilish huquqlarini ta'minlaydi.

e) *Milliy institutlar va nodavlat tashkilotlar*

Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy markazi, fuqarolik jamiyati institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlar (NNT) ham huquqiy madaniyatni oshirishda muhim rol o'ynaydi.

4. *Xalqaro huquq normalari va ularning milliy tizimga integratsiyasi*

O'zbekiston BMTning deyarli barcha asosiy inson huquqlari bo'yicha konvensiyalariga qo'shilgan. Ular quyidagilardir:

- *Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948)*
- *Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt (1966)*
- *Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt (1966)*
- *Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini yo'q qilish to'g'risidagi konvensiya (CEDAW)*
- *Bolalar huquqlari to'g'risidagi konvensiya*

2023-yilgi Konstitutsiyada "O'zbekiston Respublikasi xalqaro huquqning umume'tirof etilgan prinsip va normalariga rioya qiladi" degan tamoyil mustahkamlandi. Bu bilan xalqaro huquq normalarining milliy qonunchilik ustidan ta'siri kuchaydi.

5. *Amaliyot va mavjud muammolar*

So'nggi yillarda inson huquqlari sohasida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi.

Masalan:

- *Jazoni ijro etish muassasalarida sharoitlar yaxshilandi.*
- *Qiynoqlarga qarshi kurash kuchaydi.*
- *Ayollar va bolalar huquqlari bo'yicha alohida strategiyalar ishlab chiqildi.*

Biroq ayrim muammolar hamon mavjud:

- Huquqiy ong va madaniyat darajasi ba'zi hollarda past.*
- Ba'zi sud amaliyotlarida odil sudlov prinsipi buzilishi mumkin.*
- Ayrim holatlarda davlat organlari inson huquqlari bo'yicha majburiyatlarini to'liq bajarmaydi.*

Bu muammolarni bartaraf etishda huquqiy islohotlar, fuqarolik jamiyatining faolligi va xalqaro hamkorlik muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasida inson huquqlarining konstitutsiyaviy himoyasi mustahkam normativ asoslarga ega. Konstitutsiyada belgilangan tamoyillar va kafolatlar, sud-huquq tizimining rivojlanishi hamda xalqaro huquq normalarining integratsiyasi bu sohada sezilarli taraqqiyotga olib keldi. Biroq inson huquqlari borasidagi islohotlar doimiylikni talab qiladi. Huquqiy madaniyatni oshirish, qonunlarning amaliyotda to'liq ishlashini ta'minlash va fuqarolarning o'z huquqlarini bilishi orqali konstitutsiyaviy himoya yanada samarali bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi;

Konstitutsiyaviy huquq darsligi;

Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi;

Yuridik adabiyotlar publish 2023;

Lex uz ma'lumotlari.